

Námitka prodlení věřitele

Vzniklo-li žalovanému bezdůvodné obohacení v důsledku převzetí zboží, kdy toto bezdůvodné obohacení je povinen vydat, a nemůže-li se žalobce domáhat náhrady za zboží, které se bez zavinění žalovaného zkazilo či bylo zlikvidováno v době, v níž nesl nebezpečí jeho zkázy žalobce, je pro posouzení důvodnosti nároku rozhodné, zda a kdy prodlení žalobce (věřitele) nastalo a které věci v době prodlení podlely zkáze či byly zničeny.

Vzniklo-li žalovanému bezdůvodné obohacení v důsledku převzetí zboží, kdy toto bezdůvodné obohacení je povinen vydat, a nemůže-li se žalobce domáhat náhrady za zboží, které se bez zavinění žalovaného zkazilo či bylo zlikvidováno v době, v níž nesl nebezpečí jeho zkázy žalobce, je pro posouzení důvodnosti nároku rozhodné, zda a kdy prodlení žalobce (věřitele) nastalo a které věci v době prodlení podlely zkáze či byly zničeny. Důkazní břemeno ohledně těchto skutečností leží na žalovaném.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 25 Cdo 426/2000, ze dne 31.1.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce P. P., zastoupeného advokátem, proti žalované M. B., zastoupené advokátem, o zaplacení částky 345.580,50 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 12 C 99/93, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. září 1999, č. j. 22 Co 311/99-167, tak, že rozsudek městského soudu a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 23. 2. 1999, č. j. 12 C 99/93-143, kromě výroku, jímž byla žaloba zamítnuta ohledně částky 14.621,- Kč s příslušenstvím, se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal zaplacení částky 345.580,50 Kč s 3 % úrokem od 24. 3. 1990 do zaplacení, která představuje cenu zásob zboží tvořících součást provozní jednotky č. 502-01 v P., vydražené dne 23. 2. 1992 žalovanou podle zákona č. [427/1990](#) Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby (dále též jen „zákon“). Žalovaná zásoby umístěné v provozovně převzala, avšak dosud jejich cenu neuhradila.

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 12. 1. 1995, č. j. 12 C 99/93-28, žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalovaná dne 23. 2. 1992 vydražila předmětnou provozní jednotku za cenu 1.000.000,- Kč a po dražbě převzala od právního předchůdce žalobce i zásoby umístěné v provozovně v hodnotě 478.044,50 Kč podle inventarizace ze dne 26. 2. 1992; do zápisu o inventuře však uvedla výhrady k celkovému stavu zboží, jeho kvalitě, množství, době trvanlivosti a ceně. Soud dovodil, že inventura byla provedena v rozporu s ustanovením § 4 odst. 5 zákona, neboť k ní došlo až po dražbě; zboží, které se v provozní jednotce nacházelo v den jejího

předání žalované, proto nelze považovat za zásoby ve smyslu zákona č. [427/1990](#) Sb. Provozní jednotka tedy byla vydražena bez zásob a žalobce nemá právo domáhat se zaplacení ceny zásob ve smyslu ustanovení § 11 zákona.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 14. 11. 1995, č. j. 14 Co 319/95-41, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Po doplnění dokazování dospěl k závěru, že soupis zásob nebyl proveden před dražbou a nelze proto uvažovat o tom, že žalovaná s žalobcem uzavřela ohledně zásob kupní smlouvu (zásoby zboží netvoří majetkovou podstatu provozní jednotky a cena zásob není zahrnuta ve vyvolávací ceně provozní jednotky), a to pro neurčitost právního úkonu týkajícího se předmětu koupě. Vzhledem k tomu, že žalovaná zásoby převzala, je třeba, aby žalobce v dalším řízení označil právní důvod svého nároku a soud prvního stupně pak v tomto směru doplnil řízení.

Obvodní soud pro Prahu 2 poté, co usnesením ze dne 27. 3. 1996 připustil změnu žaloby „co do důvodu“, rozsudkem ze dne 6. 6. 1996, č. j. 12 C 99/93-59, žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Zjistil, že žalovaná vložila vydraženou provozní jednotku jako nepeněžitý vklad do obchodní společnosti P. L., s. r. o., která tak získala rovněž prostředky z prodeje části zboží (převážně alkoholu); zbytek zboží, který se zkazil, byl zlikvidován. Soud dospěl k závěru, že bezdůvodné obohacení na straně žalované nevzniklo jednak proto, že zboží přebírala s výhradami k jeho ceně i kvalitě, aniž mezi účastníky byla uzavřena kupní smlouva, jednak proto, že vyzývala žalobce, aby zboží z provozovny odvezl, a tedy bez její vůle nemůže být na ni přenesena odpovědnost za věci, které nevlastní. Bezdůvodné obohacení vzniklo nikoliv žalované, nýbrž společnosti P. L., s. r. o., a to v okamžiku, kdy bylo zřejmé, že žalobce přes výzvy zboží nepřevzme, a kdy bylo rozhodnuto o likvidaci zboží. Pokud by bezdůvodné obohacení vzniklo v okamžiku převzetí zboží žalovanou (dne 26. 2. 1992), bylo by právo na jeho vydání promlčeno, neboť žaloba původně vycházela z koncepce smluvního vztahu mezi účastníky a teprve změnou žaloby ze dne 5. 1. 1996 žalobce uplatnil nárok na vydání bezdůvodného obohacení.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 10. 10. 1996, č. j. 14 Co 359/96-72, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Vytkl soudu prvního stupně nesprávný závěr o promlčení nezohledňující, že žalobce skutkově vymezil předmět řízení již v žalobě a že dne 5. 1. 1996 pouze doplnil jeho právní kvalifikaci, k níž nebyl povinen. Kromě toho, bylo-li prokázáno, že žalovaná převzala fyzicky od žalobce zásoby a nakládala s nimi, pak bez ohledu na to, jak konkrétně je při své činnosti využila, vzniklo jí bezdůvodné obohacení, které je povinna vydat.

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 30. 6. 1997, č. j. 12 C 99/93-89, žalobu znovu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dovodil, že dražba provozní jednotky je absolutně neplatná (§ 4 odst. 5 zákona) v důsledku toho, že seznam provozní jednotky neobsahoval soupis zásob, který nebyl proveden; tedy je neplatná i smlouva o převodu zásob na základě této dražby uzavřená. Protože ustanovení § 457 obč. zák. zakládá synallagmatický charakter nároku na vydání plnění z neplatné smlouvy, brání podle soudu prvního stupně úspěšnosti žaloby založené na tvrzení o platnosti smlouvy okolnost, že neobsahuje vzájemné povinnosti účastníků plynoucí účastníkům z neplatné dražby.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 27. 11. 1997, č. j. 22 Co 486/97-112, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud především soudu prvního stupně vytkl, že se neřídil závazným právním názorem obsaženým v předchozím

zrušujícím rozhodnutí, jímž byl vyřešen základ nároku i otázka promlčení, a s poukazem na odůvodnění svého usnesení ze dne 10. 10. 1996 mu uložil, aby se zabýval výší uplatněného nároku.

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 23. 2. 1999, č. j. 12 C 99/93-143, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 330.959,50 Kč s 3 % úrokem od 24. 3. 1992 do zaplacení, žalobu na zaplacení částky 14.621,- Kč s 3 % úrokem od 24. 3. 1992 do zaplacení zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud ze znaleckého posudku Ing. L. H., znalkyně z oboru potravinářství, zjistil, že výše přínosu, který žalovaná získala z předaného zboží, odpovídá obecné velkoobchodní ceně, za kterou zboží stejného druhu a kvality bylo možno prodat v době předání žalované. S přihlédnutím k situaci na trhu, poloze nemovitosti a druhu zboží stanovila znalkyně obecnou cenu použitelného zboží částkou 330.959,50 Kč.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 20. 9. 1999, č. j. 22 Co 311/99-167, rozsudek soudu prvního stupně v napadeném vyhovujícím výroku o věci samé potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Protože zboží, které je předmětem bezdůvodného obohacení, není možné vrátit, je žalovaná povinna vrátit jako příjem z neplatné smlouvy hodnotu zásob zboží, tedy poskytnout finanční náhradu (§ 458 odst. 1 obč. zák.) představující ekonomickou hodnotu věcí, které nemohou být vydány. Pokud žalovaná měla před převzetím zboží za to, že žalobce na provozovnu dodal značné množství neprodejných zásob zboží bezprostředně před tím, než provozovnu vydražila, měla převzetí zásob zboží odmítnout; jestliže však zboží převzala, je podle odvolacího soudu nerozhodné, jak s ním následně naložila.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. b) o.s.ř. dovolání, z důvodu uvedeného v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Namítá, že při převzetí provozovny dne 26. 2. 1992 zjistila, že do provozovny byly navezeny neprodejně zásoby žalobce ve zcela neúměrném množství s prošlou nebo procházející záruční lhůtou, u řady věcí tato lhůta nebyla zjistitelná a zboží vykazovalo i další vady, jako poškození obalů apod. Žalovaná tyto zásoby převzala pod nátlakem jenom proto, aby vůbec mohla provozovnu užívat (splácela bankovní úvěr ve výši 1.000.000,- Kč), neboť žalobce jí hrozil tím, že provozovnu uzamkne a žalované nepředá; výhrady ke kvalitě a množství zásob žalovaná uplatnila v předávacím protokolu. Kupní smlouva o prodeji zásob přitom nebyla pro neurčitost v rozsahu dražby uzavřena a šlo tedy o předání věcí bez právního důvodu. Protože žalovaná nikdy nepřijala zboží do svého vlastnictví (po celou dobu se je snažila vrátit žalobci), nedošlo ke vzniku bezdůvodného obohacení v její prospěch, neboť její majetek se nerozšířil. Dovolatelka dále namítá, že odvolací soud její snahu vrátit žalobci předané zboží nezohlednil. Žalobce je odmítal přijmout zpět a požadoval zaplacení ceny zásob (nikoliv vydání věci), ačkoliv v době podání žaloby měla žalovaná zboží stále ve své držbě a nechala je zlikvidovat skrmením a odvozem na skládku teprve poté, co došlo ke zkažení potravin a nebylo možné je z hygienických důvodů nadále skladovat. Kazící se potraviny přitom nelze pro případ prodloužení věřitele uložit do úschovy soudu a splnit tak svůj závazek. Odvolací soud tedy nevyřešil právní důsledky toho, že žalobce téměř po dva roky odmítal přijmout zpět zboží, které mělo být podle jeho názoru předmětem bezdůvodného obohacení; zkázou věcí došlo k zániku povinnosti dlužníka pro nemožnost plnění a na věřitele tak v důsledku jeho postoje přešlo nebezpečí nahodilé zkázy věcí (§ 520 a 522 obč. zák.). Vrácení věci pak nemůže po dlužníku požadovat, a to ani ve formě finanční náhrady. Kromě toho odvolací soud nesprávně posoudil námitku promlčení, kterou vznesla žalovaná poté, co se žalobce až na základě změny žaloby (5. 1. 1996) začal domáhat vydání bezdůvodného obohacení. Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, případně zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Vzhledem k ustanovení části dvanácté, hlavy první, bodu 17. zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů, (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001 - dále jen „o.s.ř.“). Po zjištění, že dovolání, které je přípustné podle § 238 odst. 1 písm. b) o.s.ř., bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), a po přezkoumání věci podle § 242 o.s.ř. dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle ustanovení § 451 odst. 1 obč. zák. kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Podle § 458 odst. 1 obč. zák. musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada.

Předpokladem vzniku bezdůvodného obohacení podle § 451 a násl. obč. zák. je, že na základě některé ze skutkových podstat vymezených v tomto ustanovení se jednomu z účastníků dostalo majetkové hodnoty na úkor toho, jehož majetkový stav se tím snížil, případně nedošlo k jeho očekávanému rozmnožení. Jde-li o absenci či neplatnost právního úkonu, který měl být titulem k nabytí vlastnického práva (např. kupní smlouva), k zamýšlenému právnímu účinku nedochází (např. vlastnické právo k předmětu koupě na kupujícího nepřechází) a plnění přijaté na základě tohoto úkonu se stává předmětem bezdůvodného obohacení. V posuzovaném případě vyšly soudy obou stupňů ze skutkového zjištění, že žalovaná bez uzavření platné kupní smlouvy převzala od žalobce zásoby umístěné v jí vydražené provozovně, měla je v držení a disponovala jimi. Je proto správný závěr odvolacího soudu, že žalované v okamžiku převzetí věcí vzniklo bezdůvodné obohacení, které je povinna žalobci vydat nebo mu za ně poskytnout peněžitou náhradu. Nelze tedy přisvědčit námitce dovolatelky, že nestala-li se vlastnící předmětných zásob, bezdůvodné obohacení jí nemohlo vzniknout.

Odůvodněná není ani dovolací námitka, že nárok žalobce na vydání bezdůvodného obohacení je promlčen, protože byl uplatněn až změnou žaloby dne 5. 1. 1996.

Žalobce může za řízení se souhlasem soudu měnit žalobu (§ 95 odst. 1 věta první o. s. ř.). Náležitosti návrhu na zahájení řízení (žaloby) jsou uvedeny v ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., kde se mimo jiné stanoví, že v žalobě je nutno vylíčit rozhodující skutečnosti, tedy vymezit skutek, který má být předmětem řízení, a že z obsahu žaloby musí být patrné, čeho se žalobce domáhá (žaloba musí obsahovat řádný žalobní návrh). O změnu žaloby jde nejen tehdy, domáhá-li se žalobce něčeho jiného než v původní žalobě nebo požaduje-li na základě stejného skutkového základu více, než požadoval v původní žalobě, ale mimo jiné také v případě, že žalobce sice i nadále požaduje stejné plnění (stejně kvality a stejného rozsahu), ale na základě jiného skutkového stavu (skutkového základu věci), než jak ho vylíčil v původní žalobě (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. srpna 2001, sp. zn. 21 Cdo 2502/2000, publikovaný v časopise Soudní judikatura 10/2001, pod č. 123). Vzhledem k tomu, že žalobce není povinen uvádět ustanovení zákona nebo jiného právního předpisu, jímž svůj nárok odůvodňuje (právní důvod požadovaného plnění vyplývá ze souhrnu vylíčených skutkových okolností) a že právní kvalifikace nároku žalobcem není pro soud závazná, nelze za změnu žaloby ve smyslu § 95 o.s.ř. považovat případ, kdy žalobce změní právní kvalifikaci uplatněného nároku, aniž by změnil skutkové vylíčení okolností, z nichž svůj nárok dovozuje, či změnil požadavek obsažený v

žalobním návrhu.

V posuzovaném případě žalobce v žalobě podané u soudu dne 15. 6. 1993 požadoval zaplacení částky 345.580,50 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že žalovaná od něj v této hodnotě převzala zásoby umístěné v jí vydražené provozovně, aniž uhradila jejich cenu. Podáním ze dne 27. 12. 1995, které bylo soudu doručeno dne 5. 1. 1996, žalobce sdělil, že právním důvodem jeho nároku je bezdůvodné obohacení žalované podle § 451 a násl. obč. zák., neboť věci převzala bez uzavření kupní smlouvy; skutková tvrzení uplatněná v žalobě nijak nezměnil ani nedoplnil. Je tedy zřejmé, že uvedené podání, ačkoliv ve vztahu k němu soud prvního stupně usnesením ze dne 27. 3. 1996 připustil změnu žaloby „co do důvodu“, ve skutečnosti změnou žaloby ve smyslu § 95 o.s.ř. není, neboť jím nebyl změněn ani rozsah a kvalita požadovaného plnění ani skutkový základ nároku. Přitom již vyličení skutkových okolností v žalobě podané dne 15. 6. 1993 umožňovalo (připouštělo) posoudit uplatňovaný nárok i podle ustanovení o bezdůvodném obohacení. Názor dovolatelky o promlčení nároku ke dni 5. 1. 1996, opírající se o mylné východisko, že namísto původně uplatněného nároku žalobce v červnu 1993 uplatnil u soudu jiný nárok (na vydání bezdůvodného obohacení), proto není správný.

Žalovaná v dovolání dále namítá, že soudy obou stupňů nepřihlédly k tomu, že již před podáním žaloby se snažila svůj dluh vůči žalobci splnit (v roce 1992 opakovaně vyzývala žalobce, aby od ní tyto věci převzal, což žalobce odmítal).

Vznik bezdůvodného obohacení je spojován se současným vznikem závazku (srov. též ustanovení § 489 obč. zák.), na jehož základě je povinen ten, kdo se obohatil, vydat předmět obohacení, a zároveň ten, na jehož úkor se tak stalo, je oprávněn požadovat vydání všeho, oč se povinný obohatil. Jestliže je bezdůvodné obohacení koncipováno jako závazkový vztah, dopadají na něj obecná ustanovení občanského zákoníku (část osmá) o závazcích, včetně ustanovení o jejich zániku.

Podle § 559 odst. 1 obč. zák. splněním dluh zanikne. Podle odst. 2 tohoto ustanovení dluh musí být splněn řádně a včas.

Podle § 520 obč. zák. k prodlení dlužníka nedojde, jestliže věřitel včas a řádně nabídnuté plnění od něho nepřijme nebo mu neposkytne součinnost potřebnou ke splnění dluhu. Jde-li o plnění věci, nese věřitel nebezpečí její ztráty, zničení nebo poškození.

Podle § 522 věty první obč. zák. věřitel je v prodlení, jestliže nepřijal řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl v době plnění součinnost potřebnou ke splnění dluhu. Podle věty třetí tohoto ustanovení na věřitele přechází nebezpečí nahodilé ztráty věci.

Splnění dluhu je právním důvodem zániku závazku vzniklého z bezdůvodného obohacení; nastává dvěma jednostrannými právními úkony : úkonem dlužníka (toho, kdo se bezdůvodně obohatil), který věřiteli poskytuje předmět plnění s úmyslem splnit svůj dluh, a úkonem věřitele (toho, na jehož úkor obohacení vzniklo), který předmět plnění za tímto účelem přijímá. Je-li ke splnění dluhu zapotřebí součinnosti věřitele, je povinen ji poskytnout; v opačném případě se dostává do prodlení stejně jako v případě, že nabídnuté plnění přijmout odmítl. V důsledku prodlení přechází na věřitele riziko zničení a nahodilé zkázy věci, která je předmětem bezdůvodného obohacení (případná odpovědnost dlužníka

za škodu způsobenou jeho zaviněním podle § 420 obč. zák. dotčena není). Dostal-li se tedy věřitel do prodlení s převzetím předmětu bezdůvodného obohacení, nemůže se s úspěchem domáhat peněžité náhrady podle § 458 odst. 1 věty druhé obč. zák. za věci, které byly v době prodlení bez zavinění obohaceno zničeny či které podlehly zkáze.

Jak vyplývá z obsahu spisu, žalovaná v průběhu řízení opakovaně vznášela námitku prodlení věřitele s tvrzením, že žalobci nabízela vydání věcí, že žalobce odmítl plnění převzít a že část potravinářského zboží se zkazila a žalovaná ji musela zlikvidovat. Soudy obou stupňů se však věcí z hlediska ustanovení § 520 a 522 obč. zák. nezabývaly a pro právní posouzení vlivu případného prodlení žalobce na povinnost žalované zaplatit peněžitou náhradu podle § 458 odst. 1 obč. zák. za věci, které již nelze vydat, si neopatřily skutková zjištění umožňující posoudit, zda vůbec a kdy k prodlení věřitele na straně žalobce došlo, případně v jakém rozsahu. Za situace, kdy žalované vzniklo bezdůvodné obohacení, které je povinna vydat, a kdy by se žalobce nemohl domáhat peněžité náhrady za zboží, které se bez zavinění žalované zkazilo či bylo zlikvidováno v době, v níž nesl nebezpečí jeho zkázy, je pro posouzení důvodnosti nároku rozhodné, zda a kdy prodlení věřitele nastalo a které věci v době prodlení podlehly zkáze či byly zničeny. Důkazní břemeno ohledně těchto skutečností leží na žalované.

Jelikož dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. je naplněn, Nejvyšší soud České republiky rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že stejnými vadami, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, trpí i rozsudek soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek zrušen a věc byla vrácena Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)
- [Náklady řízení](#)
- [Odmítnutí dovolání](#)
- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)